

H A D I T Ö R T É N E T E K.

Költ Bétsben, Augustusnak 14-dik
Napján.

A már naponként erőfödő, 's szemlátomást épülő Fejedelemnek, használatosabb erősítő szert nem készíthetett volna a' világ minden Patikája, mint az a' kettős örvendetes győzedelmi hír vólt, a' melly egyszerre érkezett ő Felfégéhez. Egyik Móldva Országából, a' *Fokfánnál* fekvő Táborból, COBURG Hertzegtől; a' másik *Erdélyből*, a' *Bozzai* szoros járástól, Hertzeg HOHENLÓE-től. A' hirt hozta, a' Lovasfág Generályától, H. Coburgtól, fő Hadnagy fővel jött, de ő Felsőge hozzá járúlt kegyelméből, vissza, Kapitányi rangal menendő *Fermatti* Ur. Erdélyből pedig, F. M. L. Hertzeg Hohenlóétől, a' Generálstagnál eddig Kadétfágot viseltt, most ugyan ott, Fermatti Ur helyébe, ő Felsőgétől, fő Hadnagyi Tisztfégre emeltetett *Petz* Ur. *Laxenburgba* érkeztek,

K Ő

Ő Felfégéhez, ezen folyó hónapnak 11-dik napján dél után, a' honnan a' következendő napon, úgymint 12-dikén, az itt széket ülő fő Hadi Cancellária épülettyébe jöttek, hogy Hadi Tárnokmester Gróf *Vallis* Urnak, ki most, Feldmarsal Gróf HADIK-nak, a' fő Hadi Cancellária rendes igazgató Fejének, képét viseli, szóval a' történt dolgokat lebeszéllyék. A' Kurir Urak előtt tsörgetett, és futta a' sipot, 8 Postilion, kettő kettő egy rendben. Ezeket követte egy Pósta-Tifzt, 's mindjárt utánna úgy lovagoltak a' Kurir Urak, kik-is minekutánna egynehány nevezetes úttzákat meg-jártak, úgy mentek, mintegy győzedelmi pompával, a' fő Hadi Cancellária Palotájához. Oda érvén, lovaikról le-szállottak, és a' Házba, mellyben éppen akkor tartatott a' gyűlés, fel-mentek, 's kötelefségeket végezték. Ezen alkalmazottsággal, úgy intézte ama' nevezetes, 's Béts várofának szivét lelkét meg-nyert Spanyol Lovagló *Mahieu* *), az úttzán, török musli-

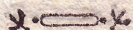
*) Ez a' *Mahieu*, már most másodszor vagyon Bétsben. Szokott többnyire minden napon, mikor az idő engedi, azon néző helyen, mellyben az állatokat viaskodtattyák, mind maga olly remekeket adni lovon, mind Legényei által adatni, hogy azokat lehetetlen-
lé-

musikával, fel 's alá való pompás járását, hogy a' midőn a' Kurir Urak, a' Hadi Cancellária Palotája előtt meg-állottak, ő - is, feles számú, igen tzifrán 's gazdagon öltöztetett embereivel ott termett, és gyönyörű musikájával, valamint ezen jeles történetet meg-tisztelte: úgy a' mindenünnen öszve fe-reglett fokafágnak méltó örömét, még nagyobbra nevelte. — A' Kurir Urak, a' melly Tudósítást hoztak, a' Törökökön *Fokfánnál* és a' *Bozzai* szoros járásnál nyertt győzedelemről, 's annak környül-állásiról, már kiadatott éppen tegnap dél után, a' Hadi Cancelláriától, de az, minthogy egéssz két árkus, nem engedte-meg az idő rövidége, hogy most azt, az érdemes Közönféggel voltaképpen közölheffük. — Úgy sints még a-

K 2

zon

fégeknek tartaná az ember, hanemha látna. Nagyobbára mindég-is dugva teli-is van a' néző hely, mikor ő jádzik. A' melly napon jádzeni akar, el-indúl dél tájban, 's minden uttzákat zászlókkal 's musika szóval meg-jár. Elötte egy Legény fejszét vísz, utánna mennek egynehány rendekben musikáló emberei, mind ló háton. A' hol el-megy, minden ablakok tele vannak nézőkkel.

zon két árkusokban-is minden meg-irva, a' minek tudása kettős győzedelmünkről lehető tökéletes esméret szerzésére meg-kivántatna. A' jövő Péntekig, reménylyük, meg-érkezik, mind két Herofainktól, az utóbbi Tudósítás, mellynél fogva, a' két ditső viadaloknak Historáját, a' maga egész valóságában, közölhettyük az érdemes Olvasókkal. Valamint azt-is, hogy verte vissza, Augustnak 4-dikén, Generalmájor, Báró *Vétsey*, diadalmafan, azon mintegy 6—7. ezer emberből álló ellenféget, melly most-is a' tavalyi vak szerentsével álmodozván, a' miéinket *Mehádiándl* vakmerőképpen meg-támadta. Melly jeles vitézfége a' Generalmájor Urnak, és bölts igazgatása alatt való egész népének, valamint a' Fejedelemnek magának nagy meg-elégedésére 's örömeére vólt, úgy bennünk-is mindnyájunkban, a' fenn nevezett két győzedelmekkel együtt hármas örömet okozhat.

Meg nem állhattyuk, hogy a' Móldvai, és Erdély Országai győzedelmekről, még avagy csak annyit ne említtsünk, hogy a' Török feregnek száma, mellyet a' miéink az Oroszokkal együtt, Móldvában ugyan derekaffan helybe hagytak, az el-fogattaknak egyenlő vallás tételek szerént, 30000nél többre ment, közzülök az el-estteket, a' Tudósítás

fze-

fzerént, leg-alább-is 1500-ra lehet tenni. —
Rabfágba estek 96-an.

A' *Bozzai* Pafsusnál, voltak a' Törökök
mintegy 8—9000-en, kik közzül egynéhány
fzázan ott hagyták a' fogokat.

A' miéink, mindenütt kevesebben voltak
a' Törököknél, és az ő vesztetégekhez ké-
pest mit sem vesztettek.

E L E G Y E S T U D O S I T Á S O K.

Bétsből.

A' Fő Hertzeg el-haggya újjolag leg-fél-
több kintsét, kedves Feleségét, 's le-fog
minden órán indulni, PELLEGRINI F. M.
kiférőjével együtt *Zimonyba*, kéttség kívül,
hogy az el-múlt 1788-dik esztendőben, a'
hadi tudományokban gyűjtött szép tapafz-
talásit, *Belgrád* ostroma szemlélésével, ne-
vellye, 's haszonnal öregbittse. Mar tavaly
ki-mutatta ezen lffjú, nagy reménységű Fe-

jedelem, hogy él hal a' virtus meg-szerz-
feért. Kézf vólt hideget, 's kivált a' rek-
kenő meleget szenvedni, tsak hogy láthas-
fon 's halhaffon. Jelen vólt *Szabátsndl*, an-
nak meg-vétele alkalmatosfágával, sőt maga
vitt egy tsapat Legényféget, az erőssen
ágyúzó vár felé, fel-háगतott fok izben a'
Befánia töltésére, mellyre szórta az ellenség
ölő 's rontó menyköveit; meg-járta az egész
fereg fekvése helyeit, meg-visgálta *Chotzim*
ostromlására kézzítettett árkokat, különös
maga meg-határozásával, 's bátor fziivel
ki-állott a' *Bándtban* nagy vefzélyeket. —
Mind ezek arra mutatnak, hogy *Belgrád*-
nál-is nem tsak szemeit fogja legeltetni, ezen
jövendőbéli Kormányozója, olly fok számú
népeknek, 's vitéz seregeknek, és hogy ö-
römmel fogják, egykor kedves Hazánkal,
ugyan azon Föt esmerő Tartományok-is hir-
detni: *Jósef nevelte minékünk Ferentzet*, va-
lamint a' Borúsiái Királlyi páltzának hódoló
Birodalom örvendezve emlegeti: *Fridrik ne-
velte nékem Wilhelmet*.

* * *

Hogy a' polgári Tárfafágok, vallás nél-
kül fel nem állhatnak, meg-esmerték azt,
majd többnyire minden régibb, és újjabb
helyes gondolkozású Bóltsek, és állításokat
elle-

ellene mondhatatlanúl meg-is bizonyították. A' kik e' részben el-hibázták a' dolgot, nem gondolták-meg, hogy a' vallás hafzontalan vóltának meg-mutatására nem elég, egy 's két vallás nélkül való, Istent, 's örök életet tagadni mérészlő *Spinofát* *) példáúl fel-

K 4

hoz-

*) *Spinofa Benedek*, született 1632-dik esztendőben Amsterdámban. Attya vólt egy Portugálliai Zsidó. Sok ideig, a' vallás tanulására adta vala magát; de azzal ofztán fel-hagyott, 's fogott a' természeti okoskodáshoz, a' melly azt okozta, hogy ő a' Zsidó Tanítóknak vélekedéseiktől idegenkedett, sőt a' Zsidó valláson-is egésszen fel-mondott, 's Keresztényé lett. Hogy az előtte leg-nagyobb betsben lévő *Cartesius* tanítása fzerént, annál szabadabban böltselkedhesen, egy magános tsendes helyet választott Amsterdámon kívül, a' hol külömbkülömbféle, látást segítő üvegeket készíttetett, 's azonban a' böltselkedésben annyira el-merült, hogy tsupán tsak egy Valóságot kezdett hinni, mellynek származványai vólnának minden egyéb teremtmények, olly Valóságot, melly femmi szabadsággal nem birna. Egy szóval tehát, Isten tagadóvá lett, és két munkáiban, mellyeknek egyike: *Traſtatus Theologico - Politicus*, a' másik *Opera poſthuma* név alatt jön, botránkoztató, vezedelmes, de egyszersmind tulajdon magokat fel-forgató vélekedéseit, jól elintézett tudomány formában akarta elő-adni.

Meg-

hozni, hogy, lám hiszen, ez emberféges ember, 's hasznos polgár lehetett, ha izint-ten egygy olly fő Valóságot nem esmért-is, a' ki ez élet után a' jót meg-jutalmaztattya, a' rosszat meg-bünteti. Mert, más kérdés az: *Lehet e' valaki, ha ő maga semmi vallást nem tart-is, jó Tagja egygy olyan Társaságnak, a' melly Istent hisz, fel, 's tisztel?* — Más ismét: *Tartós lenne e', 's virágozhasna e' állandóúl, az ollyan Társaság, mellyben semmi helye nem vólna, az isteni félelemnek, 's tiszteletnek?* — A' vallás, a' leg-fzorossabb öszve foglalója, a' polgári Társaságok', ezen nagy testek Tagjainak; az egyesitti nem csak külsöképpen a' Hazafiakat, hanem bé hat a' szivekre-is, és azokat, gyengén, 's édesdeden; de ellene állhatatlanúl öszve-kaptsollya. — A' vallás érdemelteti-meg az Uralkodókkal, a' földnek naggyaival, az Atyai édes nevezetet, a' készit az alatt valókból-is, Elöl-járóikat, mint Attyaikat tisztelő, 's önként engedelmeskedő gyermeke-

Meg-hólt 1677-ben száraz betegségben. Egéssz életében lárgás fekete színt mutatott ábrázattya. Arról ditséretes, hogy rendes életü jó ember vólt, 's másoknak örömet szolgált.

keket. Mert a' tsupa természeti törvények, mellyek mind egybe summáltatván, ide mennek-ki: *Tselekedd a' mi jó; kerülj a' mi rossz*, meg-maradnak ugyan természeti törvényeknek, eggy Isten tagadónál-is, a' kibben egyfzer, a' józan okofságtól vezéreltetett akarat vagyon, de ezek nem elégséges ösztönök a' jóra, 's tartalékok a' gonosztól, ott, a' hol, a' képzeltt haszon, az emberi elmének, különbben-is rövid látású szemeit meg-vakittyta, vagy a' fel-forrott indulatok' gőzölgése, homályt vet eleikbe; vagy azokat, az álnokfág titokban lejendő maradáfának reményfége, a' következések szemlélésétől el-fordittyta. A' mit tehát, a' természeti törvények nem tehetnek, tsak egyedül a' vallás tselekedheti azt, — az embereket szerető, minden tudó, jó és igaz Isten jövendőbeli meg-jutalmaztatásának, vagy meg-büntetéfének meg-fontolásából, vett okokkal, 's erősségekkel. Ez ad új erőt amazoknak: e' világosittya-meg, a' megvakittatott, 's meg-homályosodott szemeket, hogy lássák, mi az Istennek, az emberi nemzet Attyának az akarattya, ne pedig arra figyelmezzenek, mit diktál, el-fordúltt 's vétkes magok szeretete, e' rettentel, mind azokat, kik a' jófág ösvényét el-hagyták, nem tsak, a' nyilvánfágos erő-

szaknak, hanem a' titkos, 's állortzás Isten-telenfégnek el-követésétől-is, a' fő Valófág minden tudófágának, eleven szemléltetése által, 's szerez meg-jobbulást, és az egyenes útra való vissza térést az el-tántorodtakban, a' szívés bánatnak javallása, 's azt követő botsánatnak, az isteni jófágon fundáltt hirdetése által. — Itt, mélyebben ezen főben járó dologról való értekezésbe erefzkedünk nem lehet. Úgy-is tudjuk, hogy hosszas mutogatás nélkül-is, fel-tételünknek igazfágáról, önként meg-haggya magát győzöttetni az okos világnak nagyobb része, kistsíntől fogva nagyig, vagy inkább, minekelőtte mi szóllanánk, már felöle régen meg-is vagyon győzöttetve, és állítáfunkra még az okok fel-hordása előtt-is Áment mond.

De, ha szükfégés, és hafznos a' vallás a' polgári Tárfafágokban, ki hozhatná kétségségbe a' Tárfafág azon díszes, és mindenütt 's mindenkor nagy tiszteletben tartatott Tagjainak-is valóba érdemes vóltokat, kiknek fő foglalatosságok a' vallásnak tenn tartása, 's terjesztése; sőt nem méltó örömmel materiája e', midőn azoknak száma nevededik, kik, ezen hafznállatos munkának folytatására nagy reményfég alatt, elő állanak? — E' részben-is örömmel tellyesedhetik szive, kedves Hazánkunk, mert nevedeknek számof-

mostan, olly hasznos fiai, kik a' vallást, még pedig oh édes nevezet! a' Keresztény vallást, ezt az Égek drága adományát, a' maga valóságában 's tisztaságában meg-örzik, annak hagyományit, 's rendeléseit, mellyeknek Lelke, és summája, Isten, és Felebarátunk szeretete, nem tsak szóval hirdetik, hanem tanításokat tselekedettel-is, 's életek intézésével meg-bizonyították, 's foganatos példájokkal, mindeneket igyekeznek megnyerni. Nevekednek átallyában, mind a' Catholica Anyaszentegyház, mind a' Helvetica 's Augústána Confessiót tartó gyülekezeteknek kebelében, kiknek tsupán neveik fel-jegyzésére, nem egynehány Levelek kívántatnának.

Közelebb vólt szerentsénk, a' *Posonyi* Semináriumban tanuló T.nevendék Papokról, minden részre hajlás nélkül való oktatást venni. Örömmel értettük, 's örvendezve-is közöllyük, hogy ezek átallyában, olly zivessen fáradoznak, magoknak, minden részben lehető el-készítésében, azon méltóságos de valóban terhes hivatalra, mellyet felvevendők, hogy az igyekezetre nézve, alig lehet közöttök külömbféget tenni, — 's ám-bár a' maga ajándékait szabadon osztoगतó Teremtő, nem mindeneknek adja-is, leg-főbb mértékben kegyelmeit: itt mindazáltal

tsak

tsak a' született Magyar Iffjak közzül, tapasztalták szintén negyvenen, az isteni jófág ki-meríthetetlen kútfejének reájok lett olly bőv ki-áradását, hogy természeti ajándékaikhoz, szorgalmatofságok-is hozzá járúlván, úgy tündöklenek Társaik között, mint a' Hóld, mi reánk nézve, az apróbb égi testek között.

Illyenek vóltak, a' kik immáron oskolai futáfokat nagy ditsérettel végezvén, a' Semináriumból ki-léptek, 's közelebbről fogják magokat készíteni, az Úr ízölőjében való munkásfágra, a' következendő nevezetes Iffjak, úgymint: *Bertits* Ferentz, a' Pétsi megyéből; *Halás* Ferentz, a' Vátziból; *Jordanszky* Elek. *Mészáros* Jósef, a' Fejérváriból; *Királyi* Lázló, a' Veszprémiből; *Kis* Ferentz, ugyan abból. *Horváth* Ferentz, a' Vasváriból; *Molnár* Ferentz, a' Vátziból; *Takáts* Jósef, a' Györiből; és több illyek, a' kiknek mi esmerettségekre nem juthatunk. — De maradtak még oda benn-is, az tsak rész szerént elő számláltakhoz hasonlók, mind tudományokra, mind jámbor erköltsaikre, mind a' Haza példás szeretetére 's született nyelvünkhöz vonzó meg-betsülhetetlen hajlandóságokra nézve, kiknek betses neveiknek fel-jegyzésével, léssen-is annak idejében szerentsénk, Iráfunkat ékesíteni. —

Ö.

Örülly kedves Hazánk! Mert a' midőn külső békesfégedet, a' Márs táborában ditsősfégeffen vitézkező Fiaid hathatóffan munkálódják, ime' szaporodnak, a' kik belső békesfégedet-is meg-mozdúlhatatlan lábura állítsák, a' sűrű tudatlanfág szüleményén, a' vak buzgófagon diadalmaskodjanak, az egymás el-szenvedhetőségét, sőt szeretetét, 's betsülését a' szivekbe mélyen bé-plántállyák, és ekként a' vallás — a' kerefztény vallás ügyét-is, mind prédikáláfokkal, mind fzelid lelküfégekkel, 's ember tárfaikhoz való barátságokkal, meg-igazittsák, meg-esmertetvén a' tsufofódókkal, hogy ártatlan a' Jéfus szeretettel tellyes tudománnya, azon fok ártatlanul ki-omlott vértől, mellyel azok fertéztették-meg kezeiket, a' kik magokat a' Kristus tanítványinak, 's azon Isten szolgainak vallani nem átallották, a' ki fel-hozza napját mind a' jókra, mind a' gonofzokra, 's a' kinek Lelkétől ugyan, bizonyyal nem vezéreltettek.

JEGY-

J E G Y Z I É S.

A' Mozsár-ágyúk, a' mint le-rajzolt formá-
jaik mutatták, a' beléjük való Bombáknak kü-
lömbkülömbféle nagyságok által, különböztetnek-
meg egymástól. A' leg-kissebb mozsárból, tíz fon-
tos Bombát lönek: ámbár mostanában még kisebb-
eket is kezdetek öntetni, mellyekből hat vagy
még annál-is kevesebb fontos Bombákat lövöldöz-
nek. Illyenek azon újjonnan készültt mozsárcák,
mellyek a' *Vukásovits* szabad ferege számára ké-
szítették, 's a' mellyekkel az említett szabad fereg
oda le Bosznia Országában, már fokszor el-érte
tzéllát, az ellenség épülettyei el-égetésében. —
A' harmintz, és a' hatvan fontos mozsárokat kö-
zönségeffen, az ostrom ágyúkhöz számlállják. —
A' Bombák, abban meg-eggyeznek a' gránátokkal,
hogy mindenikőjük belől ürefs, és puska-porral,
vagy más könnyen meg-gyúladható materiával
szokták mind kettőt meg-tölteni; abban pedig kü-
lömböznek egymástól, hogy a' Bombáknak, mint-
hogy nehezebbek, két fülök vagyon, mellyekbe
a' Bomba kötele horgait akasztják, 's ekként egy
helyről, más helyre könnyebben vihetik. — A'
Mozsárok töltése, nem úgy megyen véghez, mint
más ágyuké. Itt már nem puska-poros zatskót
ereftenek a' mozsárba, hanem annak kamaráját,
töl-

töltséren puska-porral meg-töltik, 's úgy erefztik-le ofztán a' puska-por felibe a' Bombát, mellynek a' fzáján kanótz nyúlik-ki. De ezt még az előtt szorgalmatoíán, vizes ruhával meg-törölgetik, ne hogy valami fővény oldalára ragadott legyen, a' melly a' Bombának az ágyú oldalához való dörögölödése által szikrát adhatna, 's a' puska - port fel-lobbantván, a' környül-állók között nagy károkat tehetne.

Mihellyest a' pattantyús, a' mozsár kamarájában lévő port, a' gyújtó lyuknál fogva fel-lobbantja, abban a' szempillantásban a' Bomba ki-lökődik, és a' kanótz vége-is meg-gyúlad, melly a' levegő-égben szépen ég, 's mikor ofztán a' Bomba le-esik, 's a' kanótz-is a' puska-porig le-ég, amaz ennek erejétől széllyel szakad, és a' nép közt, a' melly közzé esik, szörnyű károkat okoz.

A' vas mozsár, külső formájára nézve, kü-lömböz a' réz mozsártól. Közönségeffen egy kofár követ tefznek beléje; mellyet hogy annál erősfebben ki-vetheffen, a' puska-por ereje, alól a' mozsárban eggy kerek defzkát tefznek, a' melly ofztán, a' rajta fellyül lévő köves kosárral egygyütt ki-lökődik. A' fűrűségben, fok kárt tefznek az efféle ki-lőtt kofarak, főképpen ha kövek helyett kézi gránátokkal töltetnek-meg.

A'

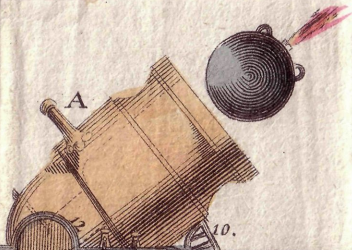
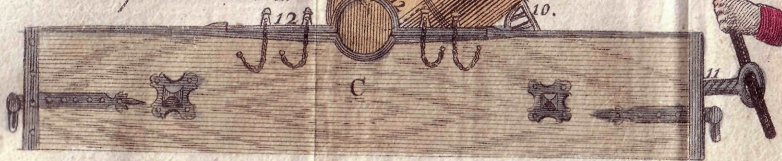

A' Mozsár ágya, tartója, vagy váluja végibe, a' mozsár szája felől, eggy sróf formájú atzél rúd jár, mellynek eggy meg-vasfazott nyelv forma fával eggyeslége vagon, (tekerő tsigának -is lehet öfzveséggel nevezni) ez által, a' mozsárnak a' fekvését szokták igazgatni, fellyebb, vagy alább, hogy a' fzerént a' Bomba-is nagyobb, vagy kisebb magasságra löködheffen belöle. Az ágyon fekvő retesz's a' mozsár tengelyét az ágyához szorító boriték, vagy retesz, vasból készül.

Ha kik az érdeemes elő-fizető Urak közzül, Tráfunknak ez vagy amaz darabját, a' Pófta hibája miatt, nem vették vólna, mellyet sziveffen fájlalnánk: méltóztassanak betses Leveleiket tsak a' Póftára utasítani. Ezeket a' Pófta nekünk által fogja adni, és mihellyt belöllök a' fogyatkozást észre vehettyük, pótoltatni el nem múlattyuk.

MOZSÁR
Ágyúék

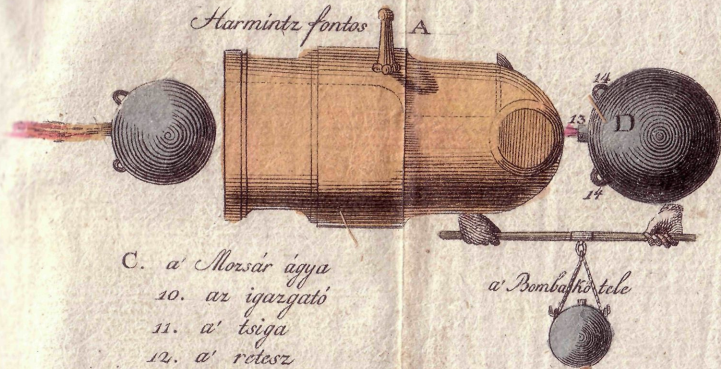
Fiz fontos Mozsár

Száz fontos vas Mozsár,
20 mérték szerint
meg küssebbítve.

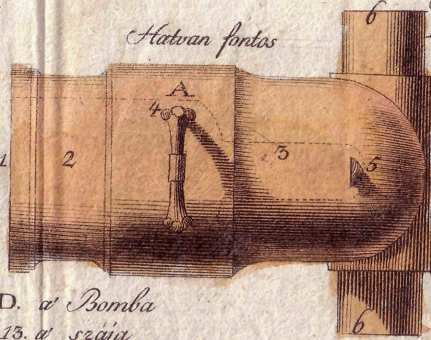
Harmintz fontos

C. a Mozsár ágya
10. az igazgató
11. a tsiga
12. a rétesz

a Bombakötele

Hatvan fontos

D. a Bomba
13. a szája
14. a két füle

Tegyzések

- A. a réz Mozsárok
1. a szája
 2. az üregje
 3. a kamarája
 4. a füle
 5. a gyújtó lyuka
 6. a tengelye
- B. vas Mozsár
7. a kosár
 8. a kövek
 9. a fa-karika.

